

# Obsah

ÚVODEM (Jiří Opelík) ..... 5

## I. díl OD POČÁTKŮ DO RANÉHO OBROZENÍ

(Jan Lehár, Alexandr Stich)

### STŘEDOVĚK (Jan Lehár)

1. kapitola: ČESKÁ LITERATURA A PŘEDCHOZÍ TRADICE ..... 11

1. Počátky české literatury 11

2. Předchozí literární tradice 11

2. kapitola: STAROSLOVĚNSKÉ PÍSEMNICTVÍ

NA VELKÉ MORAVĚ: 863–885 ..... 12

1. Byzantská misie 12

2. Konstantin a Metoděj 12

3. Slovanská liturgie 14

4. Osudy byzantské misie 15

5. Literární odkaz Velké Moravy 17

6. Druhý život staroslověnského písemnictví 18

3. kapitola: LATINSKÁ A SLOVANSKÁ TRADICE

V PŘEMYSLOVSKÝCH ČECHÁCH: 10.–11. STOLETÍ ..... 20

1. Historické předpoklady kulturního vývoje 20

2. Záhady 10. století 20

3. Doba sv. Václava 22

4. Doba sv. Vojtěcha 22

5. Kristiánova legenda 23

6. 11. století 26

7. Sázavský klášter 26

8. Zápas latinské a slovanské liturgie 27

9. Význam vítězství latiny 27

4. kapitola: LATINSKÁ LITERATURA 12. A 13. STOLETÍ ..... 29

1. Evropa kolem roku 1100: zrod novodobých národních literatur 29

2. Pojem středověku 30

3. Latinský středověk 31

4. Latinský středověk a národní literatury 31

5. Latinská literatura v Čechách 32

6. Kosmas 34

7. Kosmovi pokračovatelé 36

8. Latinská legendistika 37

1073

OBSAH

5. kapitola: NĚMECKÉ BÁSNICTVÍ V ČECHÁCH 13. STOLETÍ.....	41
1. Zlatý věk německého básnictví v Čechách	41
2. Německá literární tradice a české písemnictví	42
6. kapitola: HEBREJSKÉ PÍSEMNICTVÍ V PŘEMYSLOVSKÝCH ČECHÁCH.....	44
1. Trosky literární činnosti z doby přemyslovské	44
2. Význam kulturního vzestupu pražské židovské obce	44
7. kapitola: FOLKLORNÍ SLOVESNOST: FAKTA A DOMNĚNKY.....	46
1. Co je folklorní slovesnost	46
2. Pohanské pověsti u Kristiána a Kosmy	47
3. Existoval v českém básnictví hrdinský epos?	47
4. Svědectví o existenci kultických písní	48
5. Fakta a domněnky	48
8. kapitola: ZROZENÍ ČESKÉ LITERATURY: DOBA KOLEM ROKU 1300.....	50
1. První doklady českého jazyka a písemnictví	50
2. Předpoklady vzniku české literatury	51
3. Nejstarší epika: Dalimilova kronika, Alexandreida, veršované legendy	53
4. Nejstarší lyrika	56
5. Překlad žaltáře a evangeliáře	58
6. Literární kontext počátků české literatury – evropský a domácí	58
9. kapitola: DOBA LUCEMBURSKÁ.....	61
1. Literární vývoj v době lucemburské	61
2. Veršovaná epika	63
3. Lyrické básnictví	67
4. Drama	70
5. Básnictví lyrickoepické a lyrickodramatické	72
6. Didaktické básnictví	74
7. Počátky české prózy	75
10. kapitola: DOBA HUSITSKÁ.....	85
1. Literární vývoj v době husitské	85
2. Próza	89
3. Básnictví	96
<b>HUMANISMUS (Jan Lehár)</b>	
11. kapitola: OBDOBÍ RANÉHO HUMANISMU.....	103
1. Renesance, humanismus, reformace	103
2. Literární vývoj od konce doby poděbradské do Bílé hory; období raného a vrcholného humanismu	106
3. Latinský humanismus doby poděbradské a jagellonské	110
4. Česká literatura v období raného humanismu	112
12. kapitola: OBDOBÍ VRCHOLNÉHO HUMANISMU.....	114
1. Latinské písemnictví	114
2. Česká literatura v období vrcholného humanismu	116

## BAROKO (Jan Lehár)

13. kapitola: EVANGELICKÉ BAROKO .....	125
1. Pojem baroka	125
2. Literární vývoj v době barokní; evangelické baroko, katolické baroko	127
3. Evangelické baroko	128
14. kapitola: KATOLICKÉ BAROKO .....	134
1. Poezie	134
2. Próza	138
3. Drama	146
4. Folklorní slovesnost	147

## RANÉ OBROZENÍ (Alexandr Stich)

15. kapitola: OSVÍCENSKÝ KLASICISMUS A JEHO ÚSTUP PŮSOBENÍM ROMANTISMU A NÁRODNÍCH SNAH .....	151
1. Pojem osvícenského klasicismu	151
2. Podněty pro novou národní kulturu na konci 18. a v 19. století	152
3. Čtenáři a adresáti české produkce	155
4. Osvícenská věda	157
5. Almanachy	163
6. Drama a divadlo	166
7. Knížky lidového čtení	169
8. Dvojí zdůvodnění pro český jazyk	173
9. Obrození (obsah a rozsah pojmu)	175
16. kapitola: PREROMANTISMUS .....	177
1. Pojem preromantismu	177
2. Idea svébytné národní literatury a kultury	178
3. Nabádavá mluva dějin	183
4. Ve stopách hrdinského eposu	187
5. Východočeské kulturní ohnisko	192
6. Poezie velkých idejí a prožitků	195
7. Ohlasová poezie	198

## II. díl OD ROMANTISMU DO SYMBOLISMU

(Jaroslava Janáčková)

1. kapitola: ROMANTISMUS – BIEDERMEIER .....	205
1. Kdo je básník	206
2. Romantismus	206
3. Biedermeier	208
4. Napětí biedermeieru a romantismu	209
5. Kritika biedermeieru	210
6. Za „vzdělávání národu“	211
7. Podněty	212
8. K. H. Mácha	213
9. J. K. Tyl	218

1075

OBSAH

10. K. Havlíček Borovský	227
11. K. J. Erben	236
12. B. Němcová	241
13. K. Sabina	255
14. J. V. Frič	258
2. kapitola: DĚDICTVÍ MÁJE V NÁPORECH VŠEDNOSTI.....	262
1. Proti „ožuvavcům“	263
2. Všednost	265
3. Moderní adresát	266
4. Podněty	267
5. V. Hálek	269
6. K. Světlá	275
7. J. Neruda	281
3. kapitola: NOVOROMANTIKOVÉ KOLEM RUCHU LUMÍRU, KVĚTŮ.....	293
1. Umění pro umění?	293
2. Umění pro národ?	294
3. Tři vlny a jejich podněty	297
4. V. Šolc	302
5. J. Arbes:	304
6. J. V. Sládek	308
7. S. Čech	314
8. J. Vrchlický	321
9. J. Zeyer	331
10. Historismus a historická beletrie	335
10.1 A. Jirásek	337
10.2 Z. Winter	346
11. Tajemná duše venkova	351
11.1 T. Nováková	356
11.2 K. Klostermann	359x
4. kapitola: LITERATURA REALISTICKO-NATURALISTICKÉ ORIENTACE.....	363
1. V kritických úvahách	364
2. V umělecké práci	365
3. Realistické drama	367
4. Podněty	369
5. Vesnice zblízka a z nadhledu	370
5.1 J. Herben	371
5.2 K. V. Rais	372
5.3 A. Mrštík	375
6. Pražský román	378
6.1 I. Herrmann	378
6.2 K. M. Čapek Chod	379
5. kapitola: MODERNA.....	383
1. Konec století („fin de siècle“)	384
2. Slohové proměny	386
3. Čas kritiky a kritiků	390

- 4. Moderní revue 391
- 5. Katolická moderna 394
- 6. Česká moderna 395
- 6.1 F. X. Šalda 398
- 7. Podněty 400
- 8. J. S. Machar 403
- 9. J. Karásek ze Lvovic 409
- 10. K. Hlaváček 411
- 11. A. Sova 414
- 12. O. Březina 423
- 13. Lyrizovaná (ornamentální) próza 432
- 13.1 V. Mrštík 433
- 13.2 R. Svobodová 436
- 13.3 J. K. Šlejhar 439

1077

OBSAH

### III. díl OD POČÁTKU STOLETÍ DO ROKU 1945 (Jiří Holý)

#### OD POČÁTKU STOLETÍ PO SVĚTOVOU VÁLKU

- I. kapitola: POČÁTEK STOLETÍ ..... 447
  - 1. Nový věk 447
    - 1.1 České země na předělu staletí 447
    - 1.2 Spor o smysl českých dějin 451
    - 1.3 Literární život. Kulturní orientace, překladatelství 452
  - 2. Poezie 455
    - 2.1 Poezie na počátku století 455
    - 2.2 Bezručovy *Slezské písně* 456
    - 2.3 Nová poetika 459
    - 2.4 Anarchismus 461
    - 2.5 Fráňa Šrámek 465
    - 2.6 Karel Toman 467
    - 2.7 Viktor Dyk 469
    - 2.8 František Gellner 471
  - 3. Próza 473
    - 3.1 Proměny vyprávění 473
    - 3.2 Naturalismus. A. M. Tilschová 475
    - 3.3 Impresionismus a secese 476
    - 3.4 Božena Benešová 479
  - 4. Drama a divadlo 480
    - 4.1 Nové divadelní směry 480
    - 4.2 Drama historické a poetické 482
    - 4.3 Šantány a kabarety 485
  - 5. Myšlení o literatuře 486
    - 5.1 Pozitivismus a duchověda 486
    - 5.2 F. X. Šalda 488
    - 5.3 Arne Novák. Otokar Fischer 490

2. kapitola: DESÁTÁ LÉTA. ....	493
1. Ve znamení přírody a života	493
1.1 Filozofie života	493
1.2 Neumannova <i>Kniha lesů, vod a strání</i>	493
1.3 Šrámkův <i>Splav</i>	494
1.4 Tomanovy <i>Sluneční hodiny</i>	495
1.5 Obroda kulturního katolicismu. Josef Florian	496
1.6 Demlovi <i>Moji přátelé</i> a deníky	498
1.7 Josef Váchal	501
1.8 První prózy Jaroslava Durycha	502
1.9 Uhrovi „lidé kočovní“. Olbrachtovi „zlí samotáři“	503
1.10 Haškovy humoresky	504
1.11 Lyrické drama. Čapkův <i>Loupežník</i>	505
2. Předválečná avantgarda	507
2.1 Avantgardní umění	507
2.2 Novoklasicismus	508
2.3 Kubismus, futurismus, civilismus	509
2.4 Neumannovy <i>Nové zpěvy</i>	513
2.5 Bratři Čapkové	514
3. kapitola: PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA ....	516
1. Válka	516
1.1 Perzekuce	516
1.2 Manifest spisovatelů	518
1.3 Oživení národní tradice	519
1.4 Dykova „válečná tetralogie“	521
1.5 Tomanovy <i>Měsíce</i>	522
2. Krize hodnot	524
2.1 Ladislav Klíma	524
2.2 „Temné knihy“ Jakuba Demla	526
2.3 Richard Weiner	527
2.4 Expresionismus	528
2.5 <i>Lelio</i> J. Čapka a <i>Boží muka</i> K. Čapka	529
2.6 Olbrachtův <i>Žalář nejtemnější</i>	530
2.7 Prózy mravní obrody	531
4. kapitola: NĚMECKÁ LITERATURA V ČESKÝCH ZEMÍCH. ....	533
1. Češi, Němci a Židé	533
2. Novoromantické a R. M. Rilke	535
3. Franz Kafka, Franz Werfel a „pražský kruh“	538
4. E. E. Kisch	541
5. Nejmladší generace německých literátů	542
<b>LÉTA DVACÁTÁ A TŘICÁTÁ</b>	
5. kapitola: LITERATURA V SAMOSTATNÉ REPUBLICE. ....	547
1. Nový stát	547
1.1 Pluralizace kultury	547
1.2 Tradice katolická a evangelická	548
1.3 T. G. Masaryk a „pragmatická generace“	550

1.4	Komunismus a F. X. Šalda	552
1.5	Národnostní spory	554
1.6	Literární život. Nakladatelství, tisk, časopisy	556
2.	Ohlasy války	559
2.1	Válečná svědectví	559
2.2	Literatura legionářská	560
2.3	Johnovy <i>Večery na slavníku</i>	562
2.4	Haškovy <i>Osudy dobrého vojáka Švejka</i>	563
3.	Nástup avantgardní generace	567
3.1	Poezie srdce a naivismus. Wolkrův <i>Host do domu</i>	567
3.2	Kulturněpolitické polemiky	569
3.3	Proletářská poezie. Wolkrova <i>Těžká hodina</i>	571
3.4	Horův <i>Pracující den</i> . Jindřich Hořejší	572
3.5	Literární skupina. Poválečný expresionismus	574
3.6	Devětsil a poetismus	575
3.7	Vítězslav Nezval	577
3.8	Jaroslav Seifert. Konstantin Biebl	580
3.9	Druhé období poetismu. Nezvalovy <i>Básně noci</i> a Bieblův <i>Nový Ikaros</i>	582
3.10	Krize avantgardy	585
4.	Próza	586
4.1	Utopie a fantastika	586
4.2	Čapkovy romány <i>Továrna na Absolutno</i> a <i>Krakatit</i>	588
4.3	Román-dokument. Využití publicistiky v próze	590
4.4	Karel Poláček	594
4.5	Próza imaginativní a obrazná	596
4.6	Vladislav Vančura	598
4.7	Jaroslav Durych	600
4.8	Jan Čep	602
5.	Drama a divadlo	604
5.1	Davové drama. Expresionismus na jevišti	604
5.2	Nová věcnost. Problémové drama. Langer a Čapkové	606
5.3	Avantgardní divadlo	609
5.4	Voskovec a Werich	611

6. kapitola: ČAS KRIZE.....613

1.	Krize	613
2.	Proměny lyriky	616
2.1	Přelom 20. a 30. let. Bohuslav Reynek	616
2.2	Poezie samoty a smrti. František Halas	618
2.3	Vilém Závada	621
2.4	Jan Zahradníček. Spirituální poezie	622
2.5	Vladimír Holan	624
2.6	Druhé období Weinerova díla	626
2.7	Surrealismus. Nezvalovo surrealistické období	627
2.8	Lyrika času a ticha. Hora, Seifert, Hrubín	631
3.	Romány a příběhy	636
3.1	Próza ve třicátých letech	636
3.2	Baladická próza	638

3.3 Olbracht: <i>Nikola Šuhaj loupežník a Golet v údolí</i>	639
3.4 Čapkova trilogie	641
3.5 Demlovo <i>Zapomenuté světlo</i>	643
3.6 Společenský román	644
3.7 Ruralismus. František Křelina	647
3.8 Socialistický realismus. Marie Majerová a Marie Pujmanová	648
3.9 Psychologická próza. Glazarová, Havlíček, Hostovský	651
4. Drama a divadlo	654
4.1 Vývoj dramatu a divadla ve 30. letech	654
4.2 Druhé období Voskovce a Wericha. E. F. Burian	656
5. Myšlení o literatuře ve 20. a 30. letech	659
5.1 Šalda a mladá generace kritiků	659
5.2 Strukturalismus. Jan Mukařovský a Roman Jakobson	662
5.5 Kritika katolická a marxistická	664
5.4 Vojtěch Jirát. Václav Černý	666
6. Mnichov	667

## OKUPACE A DRUHÁ VÁLKA

7. kapitola: LITERATURA ZA NĚMECKÉ OKUPACE .....	675
1. Protektorát	675
2. Poezie	686
2.1 Verše ohrožení a naděje	686
2.2 Horův <i>Jan houslista</i>	688
2.3 Halasovo <i>Ladění</i>	689
2.4 Poezie spirituálních jistot. Hrubín, Zahradníček, Závada	690
2.5 Palivecův <i>Pečetní prsten</i>	691
2.6 Holanova poezie za okupace	692
3. Próza a divadlo	694
3.1 Psychologický román. Václav Řezáč	694
3.2 Historický román. Vančurovy <i>Obrazy z dějin národa českého</i> , Schulzův <i>Kámen a bolest</i>	696
3.3 Inspirace folklorem a lidovým vyprávěním. Kubín, Drda, John	699
3.4 Drama a divadlo za okupace	701
8. kapitola: VÁLEČNÁ GENERACE .....	704
1. Mladá generace za války	704
2. Jiří Orten	706
3. Skupina 42	708

## IV. díl ČESKÁ LITERATURA PO ROCE 1945 (Jiří Holý)

Situace poválečné literatury 715

### LÉTA ČTYŘICÁTÁ A PADESÁTÁ

1. kapitola: OD KVĚTNA DO ÚNORA .....	721
1. Ohlasy války	721
2. Svědectví poezie	722



3. Politicko-kulturní diskuse	725
4. Válečná generace	728
5. Próza	732
2. kapitola: LÉTA MRAZU.....	734
1. Stalinismus	734
2. Literatura v sevření schematismu	738
3. Exil	740
4. Literatura v katakombách	743
5. Příznaky tání	751
3. kapitola: TÁNÍ.....	754
1. Ústup stalinismu	754
2. Poezie	756
3. Drama a divadlo	760
4. Próza	763

## LÉTA ŠEDESÁTÁ

4. kapitola: MEZI DOGMATISMEM A REFORMISMEM.....	771
1. Nástup kritického myšlení	771
2. Uvolňování ideového dozoru	772
3. Kulturněpolitické polemiky	776
5. kapitola: ŠŤASTNÝ VĚK LITERATURY.....	782
1. Poezie	782
2. Proměny prózy	790
3. Romány deziluze	796
4. Myšlení o literatuře	803
6. kapitola: GENERACE ŠEDESÁTÝCH LET.....	807
1. Formování mladé generace	807
2. Poezie	811
3. Drama a divadlo; próza	814
4. Písničkáři	821
7. kapitola: ČAS EXPERIMENTŮ.....	824
1. Poezie	824
2. Próza	828
8. kapitola: OSMAŠEDESÁTÝ.....	832
1. Konflikty spisovatelů s mocí	832
2. „Pražské jaro“	835
3. Ústup reformistů	839

## OD SEDMDESÁTÝCH LET DO SOUČASNOSTI

9. kapitola: NORMALIZACE.....	845
1. Obnovení pořádku	845
2. Rozštěpení literatury	850
10. kapitola: LITERATURA TŘÍ SVĚTŮ.....	853
1. Domácí veřejná literatura	853

- 2. Šedá zóna 858
- 3. Formování samizdatu 864
- 4. Samizdatová literatura 872
- 5. Exil 885
- 6. Drama a divadlo 895
- 7. Myšlení o literatuře 900

## II. kapitola: GENERACE OSMDESÁTÝCH LET

### A POSTMODERNA. .... 902

- 1. Generace osmdesátých let 902
- 2. Próza a postmoderna 904
- 3. Drama a divadlo 912
- 4. Poezie a písničkáři 916

### 12. kapitola: LÉTA DEVADESÁTÁ ..... 919

- 1. Proměny společnosti a literatury 919
- 2. Proměna funkcí 924
- 3. Poezie 926
- 4. Próza 932

Literatura .....	941
Rejstřík .....	1005
Poznámka autorů .....	1070
Zdroje vyobrazení .....	1071

1082

ČESKÁ  
LITERATURA  
PO ROCE 1945